

Протокол засідання Політбюро ЦК КПРС від 11 березня 1985 року

Політбюро ЦК КПРС

1985

Exported from Wikisource on 06/24/18

Ціл. таємно
Прим. єдиний
(Робочий запис)

ЗАСІДАННЯ ПОЛІТБЮРО ЦК КПРС
11 березня 1985 року

Головував тов. ГОРБАЧОВ М.С.

Присутні т.т. АЛІЄВ Г.А.,
ВОРОТНІКОВ В.І., ГРІШИН В.В.,
ГРОМИКО А.А., КУНАЄВ Д.А.,
РОМАНОВ Г.В., СОЛОМАНЦЕВ
М.М., ТИХОНОВ М.О.,
ДЕМІЧЬОВ Д.Н., ДОЛГІХ В.І.,
КУЗНЕЦОВ В.В.,
ПОНОМАРЬОВ Б.М.,
ЧЕБРИКОВ В.М.,
ШЕВАРДНАДЗЕ Е.А., ЗІМЯНІН М.В.,
КАПТАНОВ І.В., ЛІГАЧОВ Є.К.,
РУСАКОВ К.В., РИЖКОВ М.І.

ГОРБАЧОВ. Товариші, вчора о 19 годині 20 хвилин помер Костянтин Устинович Черненко. Смерть настала після тривалої і важкої хвороби. Ми втратили нашого дорогого і шановного друга, керівника, Генерального секретаря Центрального Комітету КПРС, Голови Президії Верховної

Ради СРСР. Прошу вшанувати світлу пам'ять щодо Черненка Костянтин Устинович хвилиною мовчання.

(Всі встають).

ГОРБАЧОВ Тут присутній т. [Чазов](#). Надамо йому слово.

ЧАЗОВ. Ви, товариші, знаєте, що Костянтин Устинович тривалий час важко хворий і останні місяці перебував на лікарняному режимі. З боку Четвертого Головного Управління було вжито всіх необхідних заходів для лікування Костянтина Устиновича. Але хвороба не піддавалася одужанню, вона спочатку поступово, а потім швидше стала підточувати його сили. Особливо це ускладнилося у зв'язку з двосторонньою пневмонією, якої захворів Костянтин Устинович під час перебування на відпочинку в Кисловодську. Були періоди, коли чекали трохи приглушити легеневу і серцеву недостатність в цьому проміжку часу Костянтин Устинович знаходив в собі сили для того, щоб приїхати на роботу. Він проводив кілька разів Політбюро і проводив, правда укорочений, робочий день. Емфізема легенів і легенево-серцева недостатність, що ускладнилася, значно посилилися за останні два-три тижні. З'явилася супутня хвороба — хронічний гепатит, тобто захворювання печінки з переходом цієї хвороби в цироз. Цироз печінки і дистрофічні зміни в органах і тканинах, що посилились, привели до того, що, незважаючи на активну терапію, яка проводилася посилено щодня, стан здоров'я весь час ускладнювався. Вдень у 3 годині 10 березня Костянтин

Устинович втратив свідомість, а у 19 годині 20 хвилин настала смерть в результаті зупинки серця.

ГОРБЧОВ. Але життя йде, нічого не поробиш. Ми зібралися сьогодні для того, щоб вирішити питання, пов'язані з похоронами Костянтина Устиновича, з кадровими справами і скликанням позачергового Пленуму ЦК КПРС.

ТИХОНОВ. Так, всі ці питання нам треба буде розв'язати негайно.

I. Щодо Генерального секретаря ЦК КПРС

ГОРБАЧОВ. З урахуванням того, що на засіданні присутні всі члени і кандидати в члени Політбюро ЦК КПРС, всі секретарі ЦК КПРС, за винятком т. Щербицького, який у цю годину знаходиться в дорозі, нам необхідно перш за все вирішити питання щодо Генерального секретаря ЦК КПРС. Прошу товаришів висловитись щодо цього питання.

ГРОМИКО. Звичайно, всі ми дуже засмучені відходом з життя Костянтина Устиновича Черненко. Але які б почуття нас зупиняли, ми повинні дивитися в майбутнє і ні на йоту нас не має залишати історичний оптимізм, віра в правоту нашої теорії і практики. Скажу прямо. Коли думаєш щодо кандидатури на пост Генерального секретаря ЦК КПРС, то, звичайно, думаєш про Михайла Сергійовича Горбачова. Це був би, на мій погляд, абсолютно правильний вибір. Всі ми Михайла Сергійовича добре знаємо. Сім років ми працюємо з ним разом. Я пам'ятаю, як Л. І. Брежнев

цікавився моєю думкою і думкою інших товаришів, коли мова йшла про переведення М.С.Горбачева на роботу в Москву. Я не сумніваюся, що всі ми тоді правильно підтримали цю пропозицію.

Які риси перш за все впадають в очі, коли оцінюєш кандидатуру Михайла Сергійовича?

Перше - це його неприборкана творча енергія, прагнення зробити більше і поліпшити.

Друге. Це ставлення до людей. Адже чим вище стоїть людина, тим більшу роль відіграє його вміння налагоджувати відносини з людьми, відносини важливі соціальні й вимогливі. Я ніколи не чув про те, що у Михайла Сергійовича превалюють погляди особистого властивості. Ні, у нього завжди на першому плані інтереси партії, інтереси суспільства, інтереси народу.

Третє. М. С. Горбачов володіє великим досвідом партійної роботи. Це досвід роботи в краю, а також в центрі. Він працював секретарем ЦК, був кандидатом у члени Політбюро і нарешті членом Політбюро. Він вів засідання Секретаріату, а потім Політбюро в відсутності Костянтина Устиновича. Для такої роботи треба мати не тільки знання, а й витримка, партійність. Це дуже цінна якість.

Ще одне міркування. Коли заглядаємо в майбутнє, а я не приховую, що багатьом з нас вже важко туди заглядати, ми повинні ясно відчувати перспективу. А вона зі варто в тому,

що ми не маємо права допустити ніякого порушення нашої єдності. Ми не маємо права дати світові помітити хоч якусь щілину в наших відносинах. А всякого роду спекуляцій з цього питання за кордоном більш ніж достатньо. А це означає, що всі ми повинні діяти згуртовано, єдине, зі знанням повної відповідальності за наше велике діло.

Я не претендую на те, що я згадав про всіх якостях Михайла Сергійовича. Але думає, що ми, не вагаючись, може сказати, що помилиться, якщо обере його Генеральний секретар ЦК КПРС. Хочу ще раз підкреслити, що він володіє великими знаннями, значним досвідом, але цей досвід повинен бути помножена на наш досвід. І ми обіцяємо надавати новому Генеральному секретарю ЦК КПРС всіляке сприяння і допомогу. На це сприяння і допомогу Ви, Михайле Сергійовичу, може повністю розраховувати.

ТИХОНОВ. Ми останнім часом багато працювали разом з Михайлом Сергійовичем Горбачовим. Особливо тісно ми дізналися один одного в період роботи Комісії по вдосконаленню господарського механізму.

Що я можу сказати про Михайла Сергійович? Це контактна людина, з ним можна обговорювати питання, обговорювати на найвищому рівні. Це - перший із секретарів ЦК, який добре розбирається в економіці. Ви уявляєте, наскільки це важливо. Завтра ми поховаємо Костянтина Устиновича Черненка, але питання розвитку господарства ми відкладати не може, воно не чекає. Нам їх треба буде вирішувати вирішувати разом, так як ми вирішували досі, в тісному

контакті між Центральним Комітетом партії і Уряду.

Тому думка моя беззастережна: людиною, яка годиться бути Генеральним секретарем ЦК КПРС, Михайло Сергійович є Горбачов. Тут потрібен діяч, який володіє і знаннями, і досвідом, і умінням працювати з людьми. Тому я вважаю, що ми з повним правом можемо висунути кандидатуру Михайла Сергійовича Горбачова на Пленумі ЦК КПРС.

ГРИШИН. Ми сьогодні вирішуємо виключно важливе питання. Йдеться про продовження справи партії, про наступність керівництва.

Генеральний секретар ЦК - це людина, яка організовує роботу Центрального Комітету. Тому на такому посту повинно стояти особа, яка відповідає найвищим вимогам. Воно повинно мати і знаннями, і принциповістю, і досвідом, і, крім того, дуже великою терпимістю. Ми вчора ввечері, коли дізнався про смерть Костянтин Устинович, в якому мірі визначили це питання, домовившись затвердити Михайла Сергійовича головою комісії щодо похорону. На мій погляд, він найбільшою мірою відповідає тим вимогам, які пред'являються Генеральному секретарю ЦК. Це широко ерудована людина. Він закінчив юридичний факультет Московського університету і економічний факультет сільськогосподарського інституту, У нього великий досвід партійної роботи. Тому, я думаю, що у нас немає і не може бути іншої пропозиції, крім пропозиції про висунення М.С.Горбачева для обрання на посаду Генерального секретаря ЦК КПРС. Що стосується нас, то ми як кожен на

своєму посту буде активно його підтримувати.

Тому я повністю приєднуюся до пропозиції, яке було зараз внесено на засіданні Політбюро.

СОЛОМЕНЦЕВ. Ми дійсно, товариші, вирішуємо дуже важливе питання. Адже від Генерального секретаря дуже багато залежить в повсякденному проведенні в життя політики нашої партії. Я знаю Михайло Сергійович Горбачов ще по роботі в Ставропіллі. Він і там залишив про себе хороший, довгий слід. Тому ми підтримали пропозицію Л. І. Брежнєва про переведення т. Горбачова на роботу в Москву. Тепер ми вже сім років працюємо разом. Михайло Сергійович відрізняє невгамовна енергія, прагнення активно втручатися в події. Коли він займався сільським господарством, то не проходив повз інших справ, він дивився на питання розвитку сільськогосподарського виробництва широко, комплексно і він дуже великий внесок, щоб просунути вперед і рослинництво, і тваринництво, і машинобудування для сільського господарства. Адже як би над нами ні глумилась природа, ми все ж йдемо вперед у сільськогосподарському виробництві. І чимала заслуга в цьому саме Михайла Сергійовича Горбачова.

Що мені в ньому особливо подобається?

Це дух новаторства. Він добре готується до засідань Секретаріату ЦК і Політбюро, вносить при розгляді питань нові пропозиції, висловлює цікаві думки. Цей дух новаторства дуже цінний. Тут товариші вже говорили про його

принциповість і вимогливість. Хочу зазначити, що ці якості проявляються Михайлом Сергійовичем з великим тактом. У тому ж час він неухильно дотримується в своїй роботі курсу нашої партії, її ленінські принципи.

Ось чому я думаю, що іншої у нас кандидатури просто немає і підтримують пропозицію щодо обрання Михайла Сергійовича Горбачова Генеральним секретарем ЦК КПРС. Нас чекають попереду нелегкі проблеми і у внутрішній, і зовнішній політиці. Ця велика робота лягає на плечі Михайла Сергійовича, на всіх нас. Впевнене, що Пленум ЦК, який збереться сьогодні, підтримає пропозицію про обрання Генерального секретаря ЦК КПРС М. С. Горбачова. Він може об'єднати наш колектив, а ми будемо йому всіляко допомагати.

КУНАЄВ. За викликом з Казахстану на Пленум ЦК Приїхали 25 осіб. Ми представляємо двадцять областей, в яких працює 800 тисяч комуністів. Сьогодні в нашому постпредстві в Москві ми зустрілися, щоб обговорити питання, пов'язані з Пленумом. І я хочу доповісти вам, що мені доручено сказати на засіданні Політбюро про те, що як би тут не розгорнулося обговорення, комуністи Казахстану будуть голосувати за обрання Генеральним секретарем ЦК КПРС Михайла Сергійовича Горбачова.

Звідки народилося це наше рішення? Воно народилося з практики роботи казахстанців разом з Михайлом Сергійовичем. У нього відмінна зв'язок з обкомами партії, з партійними організаціями, з комуністами. А це, товариші, найважливіше. М. С. Горбачов у своєму розпорядженні

багатим досвідом роботи. Він працював разом з Леонідом Іллічем Брежнєвим, Юрієм Володимировичем Андроповим і останній рік разом з Костянтином Устинович Черненко. Ми бажаємо Вам, Михайле Сергійовичу, міцніємо здоров'я і хоче-запевнити Вас, що ми всі, всі комуністи Казахстан, будемо Ваш вірні помічники.

АЛІЄВ. Обрання Генерального секретаря ЦК КПРС - справа серйозна, історична. На мій погляд, кандидатура Михайла Сергійовича Горбачова є цілком гідною. Він працював і на Ставропіллі, і в Москві, накопичили величезний досвід і в партійному, і в господарському будівництві, вирости в великому політичного діяча, діяч великого масштабу. Він добре знає економіку і внутрішню політику, проявляє обізнаність у багатьох областях господарському та соціальному житті.

М. С. Горбачов завоював великий авторитет у трудящих нашої країни і в країнах соціалістичної співдружності. Що стосується контактів з нами, то ми завжди відчували його підтримку, його вміння згуртувати Політбюро ЦК КПРС і Секретаріат ЦК.

Михайло Сергійович - простий, скромний, доступний. Це дає нам можливість з упевненістю сказати, що він цілком впорається з обов'язками Генерального секретаря. Тому я в повній мірі підтримую внесення пропозиції і хочу побажати Михайлу Сергійовичу Горбачову здоров'я і великих успіхів у роботі.

РОМАНОВ. Михайло Сергійович Горбачов пройшов багату школу життя. Він почав з низової роботи в комсомольській, потім партійної організації. І тут проявився його якість організатора і керівник мас. Я по своїй колишній роботі можу сказати, що партійний актив високо оцінює діяльність М. С. Горбачова. Він ерудована людина. Наприклад, він дуже швидко розібрався в багатьох складних питаннях науково-технічного прогресу. Причому не тільки розібрався, але і почав намацувати шляхи вирішення багатьох проблем, пов'язаних з впровадженням науково-технічних досягнень у виробництво. Микола Олександрович Тихонов говорив тут про роботу Михайла Сергійовича Горбачова в Комісії по вдосконаленню господарського механізму. Тон в цій комісії задає т. Тихонов, а Михайло Сергійович, спираючись на відділи тактовно вносить свої пропозиції, які в більшості своїй підтримуються Комісією.

У своїй роботі Михайло Сергійович дуже вимогливий. Але ця його вимогливість поєднується з активною допомогою людям, з довірою до них. Тому я вважаю, що він буде повністю забезпечувати спадкоємність керівництва в нашій партії і цілком впорається з тими обов'язками, які будуть на нього покладені.

ВОРОТНИКОВ. Це дуже велике і відповідальне завдання виробити пропозицію щодо кандидатури на пост Генерального секретаря.

Адже повинна бути підібрана і оцінена з усіх боків кандидатура людини, який відповідав би цим дуже складних

функцій. І тут мимоволі приходиш до висновку, що сама логіка життя підвела нас до цього рішення. Михайло Сергійович Горбачов явно вирізняється з-поміж секретарів обкомів і крайкомів партії. Його найважливіші якості відповідальність, вміння прислухатися до думки інших, знання справи. Ось чому він завоював великий авторитет серед партійного активу. І всі товариші (а мені довелося зустрітися сьогодні з великим числом представників обласних партійних організацій Росії) висловлюються за те, щоб обрати т. Горбачова М.С. Генеральний секретар ЦК КПРС.

Чому в приймальні М.С.Горбачева завжди повно людей? Та тому, що він вміє їх вислухати і хоче їм допомогти. У той же час це не добренький керівник. Він вміє і запитати з людини, вміє вимагати. А це, як ви самі розумієте, для нашої величезної країни вельми важлива якість.

В цілому, товариші, я, як і більшість представників партійних організацій областей Росії, глибоко переконаний, що кандидат а М.С.Горбачева на пост Генерального секретаря ЦК КПРС підходить у всіх відносинах.

ПОНОМАРЬОВ. Пост Генерального секретаря ЦК КПРС виключно відповідальна посада. Адже на нашу партію дивиться не тільки вся країна, а й весь світ. Для цієї посади виключно важлива теоретична підготовка людини, його ідейна витриманість, його вміння підтримувати зв'язки з масами. Всіма цими якостями в повній мірі володіє Михайло Сергійович Горбачов.

Останнім часом ми багато займалися новою редакцією

Програми партії. І я особисто переконався, що він глибоко володіє марксистсько-ленінською теорією, вміє розбиратися в найскладніших програмних питаннях. Активна позиція М. С. Горбачов займає в бесідах з діячами комуністичної і робітничих партій зарубіжних країн. Таке вміння працювати з іноземними представниками виключно важливо для Генерального секретаря ЦК. Тому ми всі щиро бажаємо успіхів Михайлу Сергійовичу Горбачову на новій важливій і відповідальній посаді, а кожен з нас буде активно йому допомагати.

За останні три роки ми втратили трьох генеральних секретарів: Леоніда Ілліча Брежнєва, Юрія Володимировича Андропова і Костянтина Устиновича Черненко. Але сила нашої партії в тому, що ми йдемо вперед, що ми згуртовані, що ніякі втрати не можуть похитнути єдності комуністів нашої країни. Бажаємо Вам, Михайле Сергійовичу, великих успіхів у Вашій майбутній роботі.

ЧЕБРИКОВ. Тон сьогоднішньої нашої розмови поставив Андрій Андрійович Громико. Він дуже правильно сказав, що ми повинні дивитися в майбутнє. Це вміння дивитися в майбутнє, може бути, зараз найважливіше. Мені також виключно імпонували слова А.А. Громико про необхідність збереження і зміцнення єдності Політбюро, Центральний Комітет, вся наша партія в цілому. І сьогодні, коли говоримо про Генерального секретаря ЦК КПРС, ми повинні чітко оцінити, хто та людина, яка зможе виконати цю складну задачу. І я впевнений, що Михайло Сергійович Горбачов з цим завданням з гонором впорається. За ці якості

т.Горбачева дуже цінували Брежнєв, В.В.Андропов і К.У.Черненко.

Лідер нашої партії повинен володіти хорошою теоретичною і практичною базою. Можна було б послатися на ряд статей і виступів Михайла Сергійовича. Але я назву лише його виступ який відбувся нещодавно під час Всесоюзної теоретичної конференції. Я думаю, що все з нас помітили, наскільки це було сміливий і сильний виступ.

Михайло Сергійович Горбачов - контактна людина. Він вміє прислухатися до інших, з розумінням ставиться до ураженим проблем. А проблем у нас в країні багато. І для вирішення їх потрібно людина, яка добре розуміє ці проблеми, людина, що володіє великою працездатністю і ерудицією. Така ерудиція і працездатність у М.С.Горбачева є в повній мірі.

Йдучи сьогодні на Пленум, я, звичайно, радився з моїми товаришами по роботі. Відомство у нас таке, яке добре повинні знати не тільки зовнішньополітична проблеми, а й проблеми внутрішній, соціальний характер. Так ось з урахуванням всіх цих обставин чекісти доручили мені назвати кандидатуру т.Горбачева М.С. на пост Генерального секретаря ЦК КПРС. Ви розумієте, що голос чекістів, голос нашого активу - це і голос народу. Що стосується нас, то ми зі свого боку постараємося працювати на висоті завдань, які стоять перед Комітетом державної безпеки.

Згуртований чекістський колектив зробить все, щоб ще краще працювати на чолі з Політбюро ЦК КПРС, яке

очолюватиме новий Генеральний секретар ЦК КПРС М. С.Горбачев.

ДОВГИЙ. Зараз нам навіть важко оцінити історично значимість момент, який ми переживаємо. Я цілком і повністю згоден з товаришами, які внесли пропозицію про висунення кандидатури М. С. Горбачова на пост Генерального секретаря ЦК КПРС. Всі ми єдині в тій думці, що у нього за плечима не тільки великий досвід, але і майбутнє. Зараз країні, як ніколи, потрібен енергійний керівник, який вміє проникати в суть проблем, керівник щирий, сміливий і вимогливий. Тому я бажаю Вам, дорогий Михайле Сергійовичу, Здоров'я, успіхів і всього самого найкращого. А наша підтримка Вам буде забезпечена.

КУЗНЕЦОВ. Я хотів би перш за все підкреслити, що повністю підтримує пропозицію, яка внесена сьогодні на засіданні Політбюро. Поділяю також ті характеристики, які тут давалися Михайлу Сергійовичу Горбачову. Він дуже доступний, вміє швидко вникати в суть питань. Це, зокрема, відноситься і до діяльності Рад народних депутатів, роботу яких М.С. Горбачов відмінно знає. Дуже добре, що у нас в країні, в нашій партії склався колектив, проїнятий єдністю. Це запорука успішного вирішення поставлених перед нами проблем, запорука нашого руху вперед, в майбутнє. Наші недруги за кордоном сподіваються на розбрід всередині керівництва партії, на розвал радянської системи. У деяких зарубіжних журналах, особливо американських, робилися найнеймовірніші прогнози, висловлювалися самі різні домисли з приводу протиріч всередині Політбюро. Але наша

єдність нічим не похитнути.

Ми бажаємо Михайлу Сергійовичу Горбачову великих успіхів. Не сумніваюся, що радянські органи, радянські працівники, у яких він дуже популярний, повністю підтримають цю точку зору.

ШЕВАРДНАДЗЕ. Дуже добре, що кожен з нас має можливість виступити на цьому історичному засіданні. Це ще раз характеризує справді ленінський колективний стиль роботи Центрального Комітету Партії, ЙОГО Політбюро. Я знав Михайла Сергійовича Горбачова ще до роботи секретарем ЦК КПРС. Скажу прямо, що і після його обрання в Політбюро ЦК, він залишився таким же простим, скромним і відповідальною людиною. У нас величезна багатонаціональна країна. І я знаю, як тонко і уважно ставиться Михайло Сергійович Горбачов в національному питанні. Це велике, найважливіша якість для Генерального секретаря ЦК КПРС. Що стосується висунення кандидатури м.С.Горбачева Генерального секретаря ЦК КПРС, то я скажу прямо таке рішення чекає сьогодні все нашу країну і все нашої партії. У мене в цьому немає ніяких сумнівів.

ДЕМІЧОВ, Я скажу дуже коротко. Упевнений, що ми робимо сьогодні абсолютно правильний вибір. Михайла Сергійовича Горбачова добре знають в нашій країні. Його непогано знаю і за кордоном, про те, що він вміє працювати за кордон, переконливо показав його поїздку в Англії, Канаду, у Народній Республіку Болгарію.

ГРОМИКО. І в Італію також.

ДЕМІЧОВ. У Михайла Сергійовича Горбачова є почуття нового, є широка ерудиція і організаторський талант. Це чарівна людина. Адже не секрет, що після смерті Ю. В. Андропова він займався всіма питаннями роботи Центрального Комітету, але особливо зробив в області розвитку нашого агропромислового комплексу. Без перебільшення можна сказати, що до нього потягнулися наші вчені, творча інтелігенція, письменники. Взагалі це цілком гідна людина для такого високого поста.

ЗІМНЯНИН. Перш за все я хочу висловити повну підтримку того пропозицією, яке висловлено сьогодні на засіданні Політбюро, і додати всього дві позиції.

Працюючи разом в Секретаріаті ЦК КПРС, ми переконалися, наскільки активний, глибокий і ерудований Михайло Сергійович Горбачов. Він вміє виділити головне, а це дуже важливо, оскільки в Генеральному секретареві ЦК КПРС повинні акумулюватися думку мас, передбачення майбутнього. І по-друге, я завжди знаходив і знаходжу, коли звертаюся до М. С. Горбачова, швидке рішення при самому точному знанні предмета.

Він відрізняється тим, що постійно поповнює свої знання. А це найцінніше якість для росту людини. Думаю, що висловлю почуття кожного з нас, якщо скажу, що Ви, Михайле Сергійовичу, можете на нас повністю покластися.

КАПТОНОВ. Товариші дуже добре сказали тут про Михайла Сергійовича Горбачова. Я повністю приєднуюся до цих чудовим словами. Він в усіх відношеннях гідна людина. У нього є досвід, є різнобічні знання, гострий аналітичний розум. Він проявляє велику партійність і принциповість, йому властива вимогливість до себе і до людей. Тому я гаряче підтримую внесену пропозицію і повністю впевнений в тому, що ця пропозиція буде схвалена нашою партією і нашим народом.

ЛІГАЧОВ. Перш за все я хочу відзначити дуже важливий зачин, який зробив тут А. А. Громико. Михайло Сергійович Горбачов, безсумнівно, має всі риси великого політичний діяч. Причому у нього в запасі ще дуже багато інтелектуальних і фізичних сил. Важливо також зазначити, що для М.С.Горбачева характерний великий досвід в роботі, прагнення до пошуку в малих і великих справах, вміння аналізувати справу. А це, як ви розумієте, має величезне значення в усьому партійно-організаційної роботи, для поліпшення її стиль методи. Ця робота охоплює кадрову політику, діяльність рад, профспілок, комсомолу і з нею добре знайомий Михайло Сергійович Горбачов, який користується великою повагою в партійних, союзних, комсомольських організаціях, в активі нашої партії, в роді в цілому. Мені про це сьогодні говорили багато секретарі обкомів і крайкомів партії. Висування М.С.Горбачева викличе почуття гордості в нашому народі, підніме авторитет Політбюро ЦК КПРС.

РИЖКОВ. Я вважаю, що ми сьогодні приймаємо

абсолютно правильне рішення. При цьому ми розуміємо, яка величезна, важка ніша лягає на плечі Михайла Сергійовича Горбачова. Ми бачимо, кал на наших очах він росте як політичний діяч, завжди прагне йти вперед, не зупиняючись на досягнутому. Для нас, секретарів ЦК, робота Секретаріату - це величезна школа. Вона дає велике задоволення не тільки нам, але і всім учасникам засідання Секретаріату. М. С. Горбачов добре знає питання загальної економіки. Це дуже важливо для Генерального секретаря ЦК КПРС.

Так, ми розуміємо, йому буде важко, дуже важко. Але у нього є всі дані для виконання найважливіших партійних і державних функцій. Ми, Михайло Сергійович, буде завжди Ваш вірні помічники.

РУСАКОВ. Повністю приєднуюся до того, що говорилося тут про Михайла Сергійовича Горбачова. Це людина з великої літери.

Сьогоднішня розмова, пов'язана в нас великою бідою, має єднаюче значення для всього нашої партії, для Політбюро, для народу. І я впевнений, що під керівництвом М. С. Горбачова нас чекає ефективна, злагоджена робота. Михайла Сергійовича добре знають в соціалістичних країнах, а це значить, що нас чекає напружена, злагоджена робота всієї соціалістичної співдружності.

Залишайтеся, дорогий Михайле Сергійовичу, такими, яким Ви є, і все піде добре.

ГОРБАЧОВ. Перш за все я хочу сказати, що найголовніше і найважливіше полягає в тому, що наше сьогоднішнє засідання Політбюро проходить в душі єдності. Ми переживаємо дуже складний переломний час. Наша економіка потрібна більшого динамізму. Цей динамізм потрібен нашій демократії, розвитку нашої зовнішньої політики.

Дуже добре розумію, що в кінці кінців Політбюро ЦК КПРС завжди знайшло б потрібне рішення, завжди підбрало би необхідну кандидатуру. Але оскільки сьогодні мова йде про мене, то я сприймаю все ваші слова з почуттям величезного хвилювання і переживання. З цим почуттям слухаю я вас, дорогі друзі. Гранично ясно розумію я і те, що мова йде про надзвичайно важкій роботі. Вести її без підтримки, без атмосфери взаєморозуміння в Політбюро практично неможливо. Ось чому я ще і ще раз роблю для себе висновок про те, що колективність і єдність - це безцінне якість нашої партії, нашого центрального, Комітету його Політбюро.

Дев'ять років моєї роботи в Ставропольському краї і сім років роботи тут з усією очевидністю показали мені, що в нашій партії укладено величезний творчий потенціал. Вона має цей потенціал перш за все тому, що комуністи активно підтримую народ.

Про це переконливо свідчить останні вибори в Верховному і місцевих Радах. Ці вибори уособлюють велику довіру народу до нашої партії і в той же час показують, наскільки велика відповідальність, яка лягає на наші плечі.

Бачу своє завдання насамперед у тому, щоб разом з вами шукати нові рішення, шляхи подальшого руху нашої країни вперед, шляхи підвищення економічної та оборонної могутності Батьківщини, поліпшення життя нашого народу.

Я глибоко прихильний ідеї колективної роботи і думаю, що в ній укладено потенціал, який нами ще далеко не повністю використовується. Наш колективістський потенціал повинен працювати ще активніше, давати ще більшу віддачу.

Нам не потрібно міняти політику. Вона вірна, правильна, справді лєнінська політика. Нам треба набирати темпи, рухатися вперед, виявляти недоліки і долати їх, ясно бачити наше світле майбутнє.

Запевняю вас, що я зроблю все, щоб виправдати велике довіру партії, вашу довіру, товариші, зроблю все, щоб налагодити нашу дружну роботу. І дуже сподіваюся на нашу взаємну підтримку, на нашу єдність

Тут висловилися всі присутні члени Політбюро, кандидати в члени Політбюро і секретарі ЦК. Тому, наскільки я розумію, думка ваше одностайне, і ми можемо вийти на Пленум ЦК КПРС, який відкриється через 30 хвилин з єдиною рекомендацією.

ЧЛЕНИ ПОЛІТБЮРО. Правильно.

ГОРБАЧОВ. Мабуть, буде доцільно, враховуючи, що А.А. Громико виступив сьогодні першим, доручити йому внести схвалене Політбюро пропозицію на розгляд Пленуму ЦК

КПРС.

ЧЛЕНИ ПОЛІТБЮРО. Правильно, можна це доручити А. А. Громико.

Постанова приймається.

2. Щодо позачергового Пленума ЦК КПРС

ГОРБАЧОВ. Є пропозиція скликати позачерговий Пленум ПК КПРС 11 березня 1985 року. На розгляд Пленуму внести один питання - про обрання Генерального секретаря ЦК КПРС. Я думаю, ми зробимо таким чином: розглянемо всі підготовлені організаційні питання до початку Пленуму, а о 17 годині почнемо Пленум в залі засідань пленумів ЦК. До цього часу, я думаю, що всі учасники Пленуму зможе прибути в Москві.

ЧЛЕНИ ПОЛІТБЮРО. Правильно.

Постанова приймається.

3. Щодо організації похорону Генерального секретаря ЦК КПРС, Голови Президії Верховної Ради СРСР К. У. Черненка

ГОРБАЧОВ. У нас є на руки підготовлених товаришів пропозиції. Чи будуть якісь зауваження по тексту повідомлення про кончину К.У.Черненко?

ЧЛЕНИ ПОЛІТБЮРО. Немає зауважень.

ГОРБАЧОВ. Вноситься пропозиція повідомлення передати по телебаченню і радіо 11 березня в 14 годин і у пресі Опублікувати 12 березня. Заперечень немає?

ЧЛЕНИ ПОЛІТБЮРО. Згодні.

ГОРБАЧОВ. Далі, мається на увазі розглянути підготовлений групою товаришів текст некролога. Чи будуть зауваження по тексту Некролог?

About this digital edition

This e-book comes from the online library [Wikisource](http://wikisource.org)^[1]. This multilingual digital library, built by volunteers, is committed to developing a free accessible collection of publications of every kind: novels, poems, magazines, letters...

We distribute our books for free, starting from works not copyrighted or published under a free license. You are free to use our e-books for any purpose (including commercial exploitation), under the terms of the [Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported](http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/)^[2] license or, at your choice, those of the [GNU FDL](http://www.gnu.org/licenses/fdl.html)^[3].

Wikisource is constantly looking for new members. During the realization of this book, it's possible that we made some errors. You can report them at [this page](#)^[4].

The following users contributed to this book:

- Arxivist
- KHMELNYTSKYIA

---

1. [↑ http://wikisource.org](http://wikisource.org)
2. [↑ http://www.creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0](http://www.creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0)

3. [↑ http://www.gnu.org/copyleft/fdl.html](http://www.gnu.org/copyleft/fdl.html)
4. [↑ http://wikisource.org/wiki/Wikisource:Scriptorium](http://wikisource.org/wiki/Wikisource:Scriptorium)